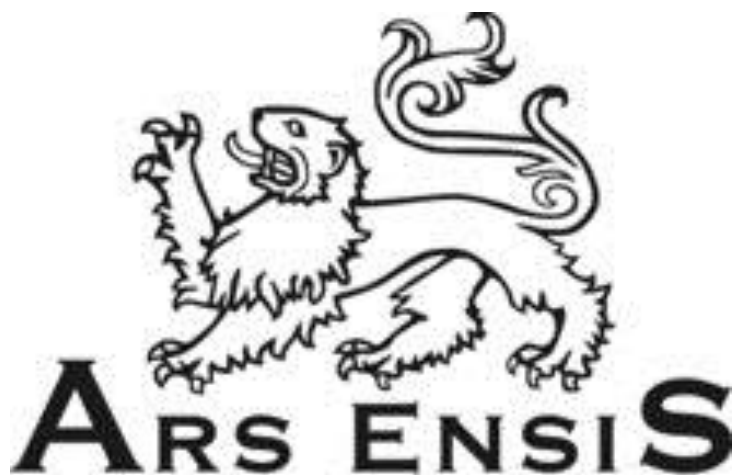

Scholler 3 dolgozat

Legendák állatai – A sárkányok születése

Készítette: Kun Tünde

Bevezető

Gyermekkorunk meghatározó elemei a mesék, legendák, melyekben a hősök csodálatos varázslényekkel találkozhattak, rettentő szörnyetegekkel küzdhettek, hogy megmentse a szépséges királylányt. Ezen legendák állatai sokszor annyira részletesen kidolgozottá sikerültek, hogy a mai napig akadnak emberek, akik hisznek a létezésükben. Vajon ezek a lények valóban csak a képzelet szüleményei, vagy tényleg létezett egy hatalmas mérges hulló, mely egész városokat tartott rettegésben? Vajon mit láthatott valójában a Loch Ness-i szörny első észlelője, és a matrózok vajon csak a hosszú, asszony nélkül eltöltött idő miatt képzelték maguk elé a sellőket, vagy tényleg láttak egy félig hal, félig ember élőlényt?

A mondabeli állatok a meséken kívül megannyi művészeti alkotásban megjelennek: szobrok, festmények, dalok írják le a sárkányok és társaik különféle alakjait, és a hozzájuk köthető történeteket. Ezen állatok a heraldikában is megjelennek: számos címer hordoz magán kitalált lényeket, s ezeknek különféle jelentést társít. A sárkány a heraldikában például a kincsek őrzője, a bátorságot jelképezi, az egyszarvú úgyszint a bátorság, továbbá az erő és az erény szimbóluma. Igen gyakran használt fantázialény a griff is, a sas fejű, oroslán testű bestia. A címereken való elhelyezkedésüknek szintén van jelentősége; nem mindegy, hogy ülő, ágaskodó, vagy éppen lépő képet választunk, illetve az is számít, hogy a lény a címerünkön melyik irányba néz.

Kép a Wales-i zászlóról

A mesebeli lényekről szóló legendák eredete sokszor messzebbre nyúlik vissza, mint azt gondolnánk. Az egyik talán legismertebb ilyen mítosz a Loch Ness-i szörny, Nessie több évszázados története. Legelőször 565 körül, a szentté avatott bencés apát, Kolumba legendájában került említésre a bestia, melyben a szent megmentett egy embert a vízi szörnyetegtől. Ki gondolta volna, hogy a mi kedves Nessie-nk ilyen öreg? A következő ismert észlelés már újkori: 1933-ban szemtanúk vélték látni egy ismeretlen élőlényt a tóban, majd később 1934-ben fénykép is készült egy, a tóból kinyúló hosszú nyakú állatról. Ez az egyik legismertebb kép, amely Nessie-ről készült, és ennek köszönhetően a legenda életre kelt, emberek ezrei látogatják a mai napig a híres Ness-i tavat, mely egész turisztikát épített a mítosz köré. Sajnos a képről később kiderült, hogy hamisítvány, ám ez nem csüggesztette el a Nessie-híveket. Egyesek szerint a lény egy már rég kihalt dinoszaurusz utolsó példánya, mások úgy tartják, hogy alagút van a tó és az óceán között, Nessie pedig onnan származik, és az alagúton keresztül látogat át néhanapján Skóciába. Láthatjuk tehát, hogy egyetlen apró mese

milyen hatalmassá nőheti ki magát, és mennyi feltételezés és magyarázat létezhet egy mondabeli lény eredetét illetően.

Az első kép a Loch Ness-i szörnyről

Nézzünk meg egy térben közelebbi példát is, a szomszédunkból származó prágai Gólem legendáját. A történet az 1500-as években keletkezett, az agyagszörny születése Judah Löw ben Bezalel rabbi nevéhez köthető. A rabbi a zsidók üldözésére, népének szenvedéseire válaszul keltette életre a szörnyeteget a titkos tanok forrása, a Kabbala segítségével. A legenda szerint a gólem teste a Moldva folyó agyagjából gyúródott, majd egy varázserejű papíros, a sém segítségével a rabbi életre keltette. A gólem hűségesen követte a rabbi utasításait, védelmezte a zsidókat az ellenük elkövetett erőszaktól, és igazságot tett ott, ahol szükség volt rá. A szörnyeteg azonban egy idő után elszabadult, és fenyegetni kezdte az egész várost, beleértve a zsidókat is. A rabbi így kivette a gólem szájából a sémét, ezzel a szörnyeteg ismét élettelen agyagszoborrá változott. Bizonyos nézetek szerint a prágai gólem az isteni segítséget jelképezi.

Löw rabbi és a prágai Gólem

A gölemhez hasonlóan az isteni segítség, és a démonok ellen védelmet nyújtó hit szimbóluma a több mint 1700 éves sárkányölő Szent György története. A legenda születése nagyjából a 300-as évekre tehető. A történet szerint egy Silena nevű városhoz közeli tóban élt egy óriási mérges sárkány, mely az egész várost rettegésben tartotta, és az összes ellene küldött fegyveres menetet megfutamította. A város lakói azért, hogy megfékezzék az állatot, minden nap juhokat adtak neki áldozatul. Ám hamarosan a juhok fogyatkozni kezdtek, a városiak így kénytelenek voltak emberáldozatokkal enyhíteni a sárkány haragját. Sorsot vetettek, hogy ki legyen az áldozat, s ez alól még a királyi család sem maradhatott kivétel. Egy napon a király leányára került a sor. Sárkányölő Szent György meghallotta a jajveszékelt leányt, és a segítségére sietett. Csatában legyőzte a bestiát, majd a nyaka köré kötözött szíj segítségével a városba vezette. A helybeliek szörnyülködve nézték a sárkányt, mire György így felelt nekik: "Ne féljete, az Úr küldött hozzátok, hogy megszabadítsalak titeket ettől a sárkánytól.", majd kardot ragadott, és elpusztította az állatot. A legendás győzelemről többféle ábrázolást is találhatunk: a legtöbb képen fehér lovon ülő lovagként ábrázolják a szentet, aki vagy kardjával, vagy pedig dárdájával dőf a bestiába. Györgyöt később szentté avatták, ezt a legtöbb keresztény egyház elismeri, ezen felül több ország is védőszentjének választotta a sárkányölőt. Ez is azt bizonyítja, hogy az ő történetének egyik üzenete az, hogy Isten megóvhat bennünket a szörnyetegektől és démonoktól, csak hinnünk kell benne.

György és a sárkány (kardos ábrázolás)

György és a sárkány (dárdás ábrázolás)

A sárkányok születése

A sárkány személyes kedvencem az összes mitológiai lény közül, így dolgozatomban főként az ő születésüket vizsgáltam. Ezeknek a tiszteletreméltó lényeknek sokféle alakját ismerjük, ezeket két nagyobb csoportra oszthatjuk: a keleti sárkánykígyókra, illetve a nyugaton elterjedtebb gyíkszerű, kígyó- vagy krokodilfejű bestiákra. A kínai mitológiában a sárkányok már az időszámításunk előtti időktől kezdve jelen vannak. Első ábrázolásukat az úgynevezett jósló csontokon fedezhetjük fel, itt hosszú kígyó testű, négy lábú, gyakran szárnyak nélküli bestiákként ábrázolták őket. A sárkány szinte minden esetben a császárt szimbolizálta. A tengereknek, tavaknak és folyóknak a sárkánykirályok voltak a gazdáik. Ezek az istenszerű lények gondoskodtak a vizek szabályozásáról, az életet adó áradásokról, így érthető módon nem kevés tisztelet övezte őket. A sárkánykirályok többnyire jóságos lények voltak, ám hatalmukban állt megvonni az éltető vizet, illetve gyakran a vízbefúttakat is ők ragadták magukkal. Ezeknek a hatalmas sárkánykígyóknak a története egészen az ősi Babilónia, és Mezopotámia területeire vezethető vissza. Ezeken a területeken a víz, és az áradással való öntözés szintén lételem volt, s így a vizek és folyók szintén istenségek fennhatóságai alá tartoztak. Mezopotámiában a sósvízű tengerek és az őskáosz megtestesítője volt Tiámat. Férje Abzu, ki a Tiámatba ömlő édesvízű folyók képében megtermékenyítette feleségét. Így születtek meg az első mezopotámiai istenek. Tiámat istennőt gyakran ábrázolják sárkánykígyó képében is.

Tiámat

Babilóniában szintén megvolt a vizek istensége EA személyében. EA az áradó folyók áldásos munkájának megszemélyesítője, a tengerek, föld alatti vizek, valamint az eső istensége volt. Alakját több lény különféle részeiből illesztették össze: vagy pikkelyes ember testű alakként, vagy pedig haltestű, antilop fejű, félig állati szörnyként ábrázolták. Smith Elliot régész nézetei szerint ő volt az egyike a sárkányok őseinek.

EA két ábrázolása

A vallás fejlődése során a vízistenek képe más istenekével is összemosódott, ábrázolásukat több különféle állat egyes részeivel toldották meg. A sólyom, sas, gazella, oroszlán, kígyó, a hal, és a krokodil mind megtalálható valahol ezekben az istenségekben, s ezek mind a víz életet adó, és egyben romboló erejét személyesítik meg. A fenti állatokat azon tulajdonságaik szerint kombinálták, amelyiket az adott istenségnek hangsúlyozni akarták. A sárkány egyik legősibb ismert ábrázolása szintén Babilónia területéről, az ősi Sumér földről maradt fent. Ezen ábrázolás szerint a sárkány elől sólyom, hátul oroszlán testű állat. Ez a lény tekinthető a sárkány és a griffmadár közös őseinek, egyúttal a madárlábbal ábrázolt sárkányok is belőle származtathatók.

Sólyom fejű, oroszlán testű sárkány

A kígyó talán az egyik legősibb jelképe a gonosznak. Már a bibliában is kígyó képében jelenik meg az Évát megkísértő ördög. Szintén jó példa erre az indiai félig isteni lény, a Naga. India területén rengeteg kígyófaj megél. Ezek egy része ártalmatlan, ám vannak közöttük olyan mérges fajok is, melyek alkalomadtán emberre támadnak. Nem csoda hát, hogy az ott élők félelemmel gondoltak ezekre az állatokra és isteni szintre emelték őket. A Nagának három alakját ismerjük: az egyik közösleges kobra alak, mely drágaköveket őriz, a másik emberi forma négy kígyóval a nyaka körül, a harmadiknak pedig ökörszerű fejformája, szarvai, és hátul tekerdő sárkányfarka van. A Naga és a kínai sárkánykígyók között láthatóan van kapcsolat, elképzelhető, hogy egyik a másiktól átvehetett elemeket. Az első irodalmi mű, melyben említést tesznek a sárkánykígyókról az a kínai Öt Klasszikusnak nevezett könyvsorozat egyike, a LiChi, vagyis a Szertartások Könyve. Ebben a könyvben az élet valamennyi eseményére kiterjedő törvények és szertartások vannak. A könyv szerint az egyszarvú, a fénix, a teknősbéka, és a sárkány alkotják a négy linget. A lingek a legtisztább, legértetőbb erejű lények a földön. A sárkánnyal az öt könyvből a legtöbbet a Változások Könyve (Yi King) foglalkozik. A könyv azt írja: „A sárkány vízi állat, rokona a kígyónak, télen a vizek fenekén alszik, de tavasszal fölbred. A dörgés istene, és jó aratás lesz, ha megjelenik a rizsföldeken vagy az égen” – más szóval ő jelképezte az áradást. Láthatjuk tehát, hogy a kínai sárkánykígyó jelentésében és formájában is nagyon hasonló a Nagához, de még inkább hasonló a babilóniai vízistenekhez. A kettő közti különbség, hogy míg a babilóniai sárkányok csak az elejét és a hátulját kölcsönözték más állatoktól, addig a kínai sárkánynak ahány testrésze, annyi állattól származott. A Han-dinasztia történetében a sárkányt kilenc állathoz hasonlították: Szarvas agancsa, teve feje, démon szeme van, hasa kagylóéhoz hasonlítható, pontyikkelyek fedik a testét, karma sas karom, lába tigrismancs, fülei tehénfülek.

A kígyó alakú sárkányok nem csak keleten jelennek meg. Az amerikai kultúra egyik talán legismertebb istenségét az Azték Tollas Kígyót (Quetzalcoatl) is a kígyó formájú sárkányok családjába sorolhatjuk. Az ősi regék szerint ez az istenség a tudás és a tanulás jelképe, a természet erejének a szimbóluma. Nem kívánt emberáldozatot, csupán virágokat és gyümölcsöket hordtak hívei a tiszteletére elkészített oltárokhoz. A puebló-indiánok a vizek anyjának is nevezik. A Tollas Kígyón túl más amerikai sárkányokról is tudunk, melyekben még több hasonlóságot fedezhetünk fel a kínai sárkánykígyókhoz képest. Az algonkén és irokéz indián törzsek sárkánytörténeteiben nem egy leírást találhatunk ezekről az állatokról, ahol a Han dinasztia történeteiben leírtakhoz hasonlóan hosszú, kígyó testű, négy lábú, fejükön szarvasagancsot viselő lényekként ábrázolják a sárkányt.

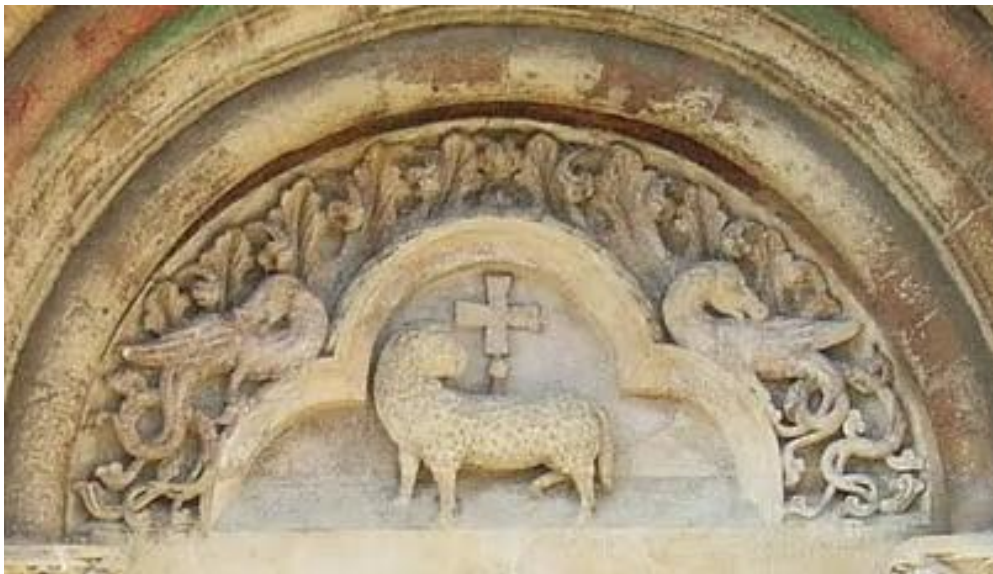
Kígyó testű sárkányokkal Európában is találkozhatunk, ám itt sokkal elterjedtebb a másik alakjuk, a gyík-szerű testalkatú, hatalmas, szárnyas szörnyeteg. A régi ógörög mondákban ugyanazokat a sárkánytípusokat fedezhetjük fel, mint a mai mesékben. Ezek is több különféle állat részéből voltak összeházasítva. Sajnos az is igaz, hogy a legtöbb görög és római monda csak igen felületesen írja le a sárkányok külsejét, ha egyáltalán leírja azt. Kadmosz legendájában olvashatjuk, hogy miközben nővére Európé keresésére indult, kit Zeusz elrabolt, megölt egy sárkányt. Ezt a tettet számos képzőművészeti alkotáson (pl. cserépedényeken) is megörökítették, ám ezeken is viszonylag stilizált, vagy egyszerű ábrázolást kapunk ezekről a teremtményekről. Ellentétben kínai rokonaikkal, az európai sárkányok ezekben a történetekben inkább a gonosz megtestesítőiként vannak leírva. A továbbiakban megemlítek több olyan példát is, mely alátámasztja azt a következtetésemet, miszerint a kereszténység elterjedésével a sárkányok pozitív istenekből negatív szimbólumokká váltak.

Kadmosz és a sárkány

Tovább kutakodva rábukkanhatunk több őskeresztény legendára is, mely említést tesz róluk (pl. Sárkányölő Szent György), de még a Bibliában is található olyan részleteket, melyekben jelen van a sárkány. Az újszövetség részét képező Jelenések Könyvének 12. fejezetében olvashatjuk (Károli Gáspár fordítása): „És láttaték nagy jel az égben: egy asszony, a ki a napba vala felöltözve, és lábai alatt vala a hold, és az ő fejében tizenkét csillagból korona; [...] Láttaték más jel is az égben, és ímévala egy nagy veres sárkány, a kinek hét feje vala és tíz szarva, és az ő fejeiben hét korona; [...] és álla az a sárkány a szülő asszony elé, hogy mikor szül, annak fiát megegye [...] És lőn az égben viaskodás: Mihály és az ő angyalai viaskodnak vala a sárkánnyal; és a sárkány is viaskodik vala és az ő angyalai [...] De nem vehetének diadalmat, és az ő helyök sem találtaték többé a mennyben. És vetteté a nagy sárkány, ama régi kígyó, a ki neveztetik ördögnek és a Sátánnak, ki mind az egész föld kerekességét elhiteti, vetteté a földre, és az ő angyalai is ő vele levettetének.”

Az idézett szövegből egyértelműen kiderül, hogy a sárkány mint az Ördög jelképe jelenik meg, tehát a gonoszság szimbóluma, ellentétben a kínai mitológiával, ahol jellemzően a jószágot szimbolizálta. Példaként említeném még meg a jáki templom déli kapujának sárkányos oromdíszét, mely a 13. század környékéről maradt ránk. A díszítés közepén isten báránya látható, körülötte pedig a gonosz megtestesítői, a levéldíszek közé fonódó sárkányok. Ez az ábrázolásmód már kicsit közelebb áll sárkánygyíkokhoz, mint a sárkánykígyókhoz: ugyan csak egy pár lábuk van ábrázolva, de testük rövid, hatalmas tollas szárnyaik, hosszú csavarodó farkuk van.

A jáki templom déli kapujának oromdíszé

A Németországban található witteni kolostorhoz szintúgy fűződik egy sárkányrege. Witten környékén több helyen is található volt olyan palakőzetek, melyekből Ichtol volt kinyerhető. Ez az anyag egyfajta illóolaj, mely egy sötétbarna, már-már fekete színű, kellemetlen szagú anyag. Bőrre gyakorolt hatása rendkívül jó, gyulladás gátló, sebgyógyító, és fertőtlenítő szerként is használták. A 15. századi német lakosok még nem tudhatták pontosan, hogy mi is ez az anyag, azt viszont látták, hogy fekete színű, jótékony hatású, és a palából tör elő, így sárkányvérnek gondolták azt. A szóbeszéd és a pletykálkodás hatására egyre vadabb történetek kezdtek kialakulni a folyadék körül. Már nem szimplán egy gyógyító szernek, hanem jóformán varázserejűnek számított: ha valaki bekente vele a testét, sérthetetlen lett. Elterjedt a pletyka, hogy a vérhez tartozó sárkányt egy óriás ölte meg. A witteni kolostorban sokáig őriztek egy ereklyét, melyet a sárkány nyelvének gondoltak. Végül azonban kiderült, hogy a sárkány nyelv valójában a kardhal (Xiphiasgladius) megnyúlt állkapocscsontja.

Egy ennél sokkal érdekesebb lelet a Mura-menti Rötstein egyik barlangjából bukkant elő. A barlangot már a középkorban is előszeretettel látogatták. Itt különféle állati csontokat, karmokat, fogakat találtak, s a népek sárkányokról kezdtek beszélni. Legalábbis a sziklafalon található karcolatok erre utalnak. Ahogyan az is, hogy a 16. század elején általános hiedelemmé vált, hogy az alpesi barlangokban és sziklaüregekben szárnyas kígyók és sárkányok élnek. Kicsivel arrébb, egy Mixnitz-i barlangban egy egész sárkánycsontvázra is rábukkantak a látogatók. A csontokról később kiderítették, hogy a sárkánycsontváz nem más volt, mint egy kihalt őshüllő, vagy más szóval dinoszaurusz csontjai.

Ugyancsak őshüllők maradványaiból születhetett a délnémet hosszú nyakú, kígyó fejű sárkányalak. Ez a fajta sárkányalak a középkor vége felé terjedt el. Felépítésében ez különbözik az eddig leírt sárkányalakoktól: tömzsi pikkelyes testén hosszú nyaka van, apró kígyószerű fejjel, vállai mögül hegyes szárnyak tűnnek elő. A múlt század húszas éveiben jegyezték fel ennek a fajta sárkánynak, – illetve annak a lénynek, mely az ő alakját ihlette – a maradványait. Ez szintén egy dinoszaurusz volt, melynek kis testéhez képest elképesztően hosszú nyaka van. Az egyik őshüllő, mely feltehetően a hosszú nyakú sárkányok anyja lehetett, az Elamosaurus. Ugyan ez a hüllő nem Németország területéről került elő, ám a felépítése nagyon hasonlít a hattúnyakú sárkányéra. A közel 13 méter hosszú állat hatalmas nyakát akár 76 nyakcsigolya is alkothatta. Ő, és a hozzá hasonló hosszú nyakkal rendelkező őshüllők, illetve a fennmaradt csontvázaik az emberi fantáziával karöltve alkothatták meg a sárkány ezen formáját.

Elamosaurus

Angliában szintén találkozhatunk olyan történetekkel, melyek a sárkányok létezéséről mesélnek nekünk. Egy 8. század környékéről eredeztethető leírásban, a Beowulf hőskölteményben szó esik egy sárkányról, mely 300 éven keresztül őrizte a kincsét. Egy napon egy szökött rabszolga megkívánta azt, s ellopta a sárkánytól. A sárkány hatalmas haragra gerjedt, s a tolvaj keresésére indult. Keresése közben pusztítani kezdte a birodalmat. Itt a sárkány nem pozitív, de nem is negatív hősként van leírva, hanem egy harmadik jelentés társul hozzá: a kincsek őrzője. Ezt, ahogyan korábban is leírtam, a heraldikában is gyakran használják a sárkány szimbólum jelentéseként.

A skandináv mitológiában szintén találkozhatunk pusztító, és kincset őriző sárkánnyal is. Nidhogg, az óriási sárkány, aki a világfa, vagyis az Yggdrasil gyökereit rágja, hogy elpusztítsa azt. Egy másik, szintén skandináv sárkányalak Fafnir. A történet szerint testvérével együtt apja kincsére

áhitózott. A kincset el is rabolták, ám Fafnir kapzsi volt, és csak magának akarta a kincset, ezért sárkánnyá változva elkergette testvérét, így a kincs csakis az övé lett. Hogy egy modern kori példával is éljek a sárkányok kincset őrző aspektusát illetően: a Hobbit, J.R.R. Tolkien könyvének egyik fő alakja, Smaug, a sárkány szintén a törpöktől lopott aranyát őrizte.

Záró gondolatok

Az emberi fantáziavilága hatalmas. Szükségünk van a hitre, a mítoszokra, hogy színesebbé tegyék mindennapjainkat, de főként, hogy megmagyarázhassunk a segítségével számunkra érthetetlennek tűnő dolgokat. A jelen korban a tudomány már mindenre pontos, bizonyítékokkal és számításokkal alátámasztható magyarázatot ad, ám ez régen másképp volt. Őseink a természeti csapásokat még nem voltak képesek tudományos alapon magyarázni, pusztán az érzelmeik által vezérelt fantáziájukban kereshettek megoldást a rejtélyekre. Az ár és az apály váltakozása, a viharok pusztító ereje mellett egyben mégis életet adó mivolta számukra kiszámíthatatlan, rendszertelen, megmagyarázhatatlan volt. Istenségeket teremtettek, hogy magyarázatot adjanak ezeknek a történéseknek. Az isteneknek alakokat adtak, melyeket a környezetükben élő állatokból állítottak össze. Isteneiknek meséket, történeteket találtak ki, melyeket aztán tovább meséltek gyermekeiknek, s így azok az egész világon elterjedhettek. A népmesék, babonák hasonlóképp terjednek. Szájról szájra, városról városra, az eredeti történethez mindig kicsit hozzátéve, színesítve, s a végeredmény sokszor már teljesen más történet lesz. Annak ellenére, hogy a tudomány bebizonyította, hogy a barlangokban talált csontok nem sárkánytól, hanem dinoszaurusztól származnak, a sárkányok legendája ma is tovább él. Annak ellenére, hogy tudományosan semmilyen bizonyítékot nem találtak a létezésére, még ma is rengetegen hisznek Nessie-ben, vagy akár a jetiben. Azt állítani tehát, hogy a mondák állatai nem léteztek, szerintem helytelen. Voltak, és vannak olyan emberek, akik számára ezek a teremtmények éppolyan valóságosak, mint az elefántok az állatkertben, vagy a szomszéd juhászcutyája. Számukra a mitológia magyarázatot biztosított, megnyugvást adott. Az én személyes véleményem szerint az emberek képesek maguk körül apró, személyes világokat teremteni. Ezekben a világokban azok a dolgok, melyekben az adott egyén megrendíthetetlenül hisz, valósággá válnak. Ő látja a szellemeket, hallja az isteneket. Az én számomra a sárkányok valóságos lények voltak. Habár nem olyan formában léteztek, mint ahogy a legendákban írnak róluk, de nincs kétségem afelől, hogy léteztek. Gyermekkorom kedvenc meséiben hoztak örömet a számomra esténként, a mai napig csodálattal tekintek ezekre a hatalmas szörnyetegekre. Bízom benne, hogy a fenti rövid írásom kissé közelebb hozhatja ezeket a pompás lényeket azok számára, akik elolvassák azt.

Felhasznált irodalom:**Internet:**

<http://www.mimicsoda.hu/cikk.php?id=615>

<http://erdelyben.info/2013/09/05/a-sarkanyolo-szent-gyorgy-legendaja/>

<http://www.origo.hu/tudomany/tortenelem/20151106-golem-praga-legendak-zsido-legendak-iii-ferdinand-low-rabbi-varosi-folklor.html>

http://www.fleurdelis.com/meanings_all.htm

<http://biblia.biblia.hu/read.php?t=1&b=66&c=12&v=0&vs=>

<http://www.immanuel.hu/biblia/biblia.php?konyv=66&fejezet=12&o1=2&o2=3&o3=4>

Wikipedia

Könyv:

Tasnádi Kubacska András – A mondák állatvilága.

Jorge Luis Borges – Képzelt lények könyve